

PERJÉS KLÁRA

Matl Péter

„Verecke híres útján jöttem én, / Fülemben még ősmagyar dal rivall” – Ady Endre sorai mintha csak Matl Pétert vezetnék elénk, azt a gondolkodó embert, azt a szobrászművészt, aki a magyarlakta területek közül még ma is a legkiszolgáltatottabb, tán legmegalázottabb helyről, a Kárpátaljáról érkezett közénk. Az ott élők feje fölött tologatták legtöbbször a térképet ide-oda az elmúlt évszázadban. Az 1960-ban született Matl Péter is már két országot megélt, hiszen Trianon után a mesterségesen kreált Csehszlovákiához tartozott, a '38-as Bécsi döntés után Kárpátalja déli része egy röpke ideig ismét Magyarország, majd '44 végétől a Szovjetunió, ma Ukrajna felségterülete. Itt áll őrt a strázsán az, aki gyermekkorában csak a televízióon keresztül láthatott másutt élő magyart, de szülei belenevelték a hovartartozás érzését, a jelképek értelmét.

Munkácson él, s tekintetét a felséges vár látványa is edzi, amely évszázadokon keresztül dacolt az ostromokkal, az idegen nemtörődömséggel, s napról napra tudatja az ott élőkkel: ne féljete, hősök nemes utódai vagytok! Anonymus Gestája szerint a Vereckei-hágón átkelő magyarok első pihenőjüket itt tartották, védte a várat Zrínyi Ilona, a Rákóczi-szabadságharcban pedig utoljára került osztrák kézre. A millennium tiszteletére 24 méter magas oszlopot állítottak itt, tetején a magyarság jelképevel, a turulmadárral. Trianon után szétrombolták, de már újra áll, és a kiterjesztett szárnyú madár kitaratóan néz Verecke felé: oda, ahol Matl Péter alkotása: a millicentenáriumi honfoglalási emlékmű emelkedik.

A Kárpátok fő vonulatán, a Vereckei-hágón, a történelmi Magyarország határán, ott, ahol ma Lemberg megye és Kárpátalja érintkezik, oda álmodta emlékművét a szobrász. Mikor először zárandokoltam arra, félig állt csak az öszmagyarság lelki kápolnája, mert csak sorozatos atrocitások közepette épülhetett. A 841 méteres ponton állt már egy emlékmű, amelyet 1950-ben lerombolt a diktatúra, de nem sikerült a magyarság nyomát eltüntetni, mert élnek ott Matl Péterek, akik nemzetben és a magyarság megmaradásában gondolkodnak. Elnyerve a pályázatot 1996-ban kezdett az emlékmű építéséhez, kelet-nyugati kapunak szánta, és egy minden magyarnak szóló szimbólummal Csillagkaput alkotott, az ősi jelképet keltette életre, amely ott van a gyökereinkben, honfoglaló eleink jelképeiben, szözteseinkben és faragásainkban. A csillag másik fele a föld mélyébe tart, a művész szándéka szerint kitephetetlenül kapaszkodik múltunk emlékeibe. Matl Péter tudja, hogy az anyagi világ szorításában élve, nem a pénz, hanem a nemzettudat fog megtartani bennünket. A Csillag vagy Napkapu hét kötömbből áll, jelképezve a hét honfoglaló törzset, Nyék, Megyeri, Kürtgyarmat, Tarján, Jenő, Kér, Keszi errefelé vultak, a Turul védelmezésével és útmutatásával, a Kárpát medencébe.

Szagrális hely ez az emlékmű, a kapu alatt egy fekete gránittömbből készült oltárkő, hiszen honfoglaló őseink már nem is jártak messze a kereszténységtől (népvándorlás kori, ázsiai ősmagyar sírokban már találtak kereszteteket), de szimbolizálhatja azt is, hogy

mi valljuk a keresztény kultúrában való gyökerezést itt Európában. Szomorú, de a 2008-ra, sok nehézség közepette elkészült emlékművet folyamatosan rongálják, hol festékekkel öntik le, hol csákánnyal esnek neki, ám az alkotó azt mondja, fájó és megalázó, de nem kell félnünk, ez az emlékmű már a magyarok lelkében él, onnan pedig semmilyen eszközzel nem lehet kiirtani.

Hiszek az elrendelésben, hiszem, hogy Matl Pétert a sors, az Isten küldte erre a pályára, előtte egy kicsit próbára téve türelmét. A KGB sokat járt náluk akkoriban, nem is vették fel szobrásznak sehova, dacból jelesre végzett az Ungvári Képzőművészeti Szakközépiskola Kerámia művészeti szakán. A katonaságnál aztán egy hetikén odavetett mondat megváltoztatta eddigi életét – a kérdésre, hogy mivel foglalkozik, azt felelte, hogy szobrász. Ezután akasztották a hóhért, naponta kellett faragnia az ajándéktárgyakat kegyelmeseknek. Saját gyönyörűségére szorgosan próbálkozott szobrok készítésével is, így, miután leszerelt, kitanulhatta a mesterséget. Addig inkább festett, vehemensen, egyik képet a másik után gyártotta és tépte össze, hogy aztán megint egy újba kezdhesen. Ám a szobrászat megregulázta türelmetlen természetét, ezt nem lehet rohamtempóban tenni, kemény és kitartó fizikai munka szükségeltetik hozzá. Rendre okította, és külső-belső tartást adott neki. Ma már biztonsággal dolgozik márvánnyal, homokkővel, gránittal, és szereti a fát mint anyagot. A lemergi és kijevei könyvtárakban, múzeumokban kereste és kutatta a magyar kultúra formai gyökereit, hogy beépíthesse munkáiba. Mint a népmesei legkisebb fiú tizenhat forinttal a zsebében indult el az első magyarországi alkotótáborba, amelyre a '90-es évek elején kapott meghívást. Később már bejárhatja a világot is, meghívták Japánba, Franciaországba, Dániába, Svájcba, Ausztriába, Csehországba és Brazíliába. Menjél, fiam, Nyugatra – mondja Márai a *Kassai polgárokban* –, de soha ne feledd, hogy Keletről jöttél! Vidd hírül, hogy mit tudunk mi teremteni: városokat, várakat, templomokat és szobrokat... És Matl Péter rendre ott is hagyja a bejárt tájakon kezennyomat magyarságáról és hitéről.

Köztéri szobrokat, díszkutatkat, oltárokat készít, fa szobrai úgy készülnek, hogy kibontja a törzset, lehántja a fölösleges részeket, kihozza a bennük rejlő formákat, ilyen az „Emese álma” is Zalakaroson, amelynek nőalakja madárral rajzolódik ki. Nem szereti a kiállítótermeket, minden ízében közösségi ember, így műveit köztérre vagy funkcionális helyekre szánja. Mészköből faragott II. Rákóczi Ferenc-mellszobra a munkácsi magyar iskola udvarán talált helyet. Páncélban, vértben ábrázolja a nagyfejedelmet, de mégsem a harcós Rákóczit mutatja be, hanem a gondolkodó embert. Kemény, eltökélt Szent Istvánt faragott Kárpátjának, teste egybeforr a kettős kereszttel, védelmezően tartja maga elé azt. Matl Péter, aki vérével védi magyarságát, 2004-ben megretten a népszavazási eredmények hallatán. „Mi lesz veled, Magyarország” címmel fából farag szobrot Makóra, alakja őrült erővel kapaszkodik ugyancsak a kettős keresztbe. Pedig ez a szobrász szeret repülni, szárnyalni és álmodni, talán azért is alkot annyi szépséges madarat kutakra, szobrokra, még síremlékre is. Küldött már angyalt Kijevbe, de Brazíliába is. A legszebb mind közül, sima és letisztult formájában, Mihály arkangyal, ő a mennyei hadak vezére és győztes harcosa. Legyőz minden gonoszt, akarateréje hatalmas, Isten iránti hűsége megingathatatlan. Nem véletlenül ábrázolja őt a szobrász, hiszen a legtöbb magyar templom Szent Mihály nevét viseli, és egy ősi magyar rovásírás emlék is található róla Vargyason, a régi templom egyik kövén, melynek felirata: „Mihály, Isten szentje.”

Matl Péter témaválasztását alapvetően magyarsága és hite határozza meg. Ezért talált rá az ópusztaszeri emlékmű felkérése is. És van még egy különös kötődése ide: munkácsi házukban hajdan Lehoczki Tivadar helytörténész élt, aki Jókai Mór barátjaként fogadta Feszty Árpádot, s ő mutatta meg azokat a honfoglalás kori helyszíneket, amelyet később Feszty megfestett a körképen. Így vezetett a kárpátaljai művész Isten által kijelölt útja Vereckétől Ópusztaszerig, a magyarok hazára találásának egyik legfontosabb pontjától a másikig, a bejövettől az első országgyűlésig. Átrepült a Turulmadár Vereckéről Munkács érintésével az Ópusztaszeri történelmi emlékparkba.

A Nemzeti Összetartozás szobra egy kitárt szárnyú, hatalmas, bronz turulmadár, karddal a karmai között, egy faragott mészkő oszlop tetején. Azért mészkő, mert a Budai vár, a Parlament, a Hősök tere szobrai, a pusztaszeri Árpád-emlékmű is abból készült, nem idegen a magyarok lelkétől – vallja a szobrász. Az oszlop maga egy pásztorbotra emlékeztető körszobor, indás, a honfoglalás kori sírokban talált palmettás motívumokkal, mintha sok-sok ember kapaszkodna össze, s a magyar népi díszítőművészet növénymintájának bimbóiban a 64 történelmi vármegye bronzból öntött címeri. Miért is fontos, hogy emlékezzünk az 1200 évvel ezelőtti történetekre? Mert, ha a múlt nem ad erőt, hitet, erkölcsi példát, kitartást – akkor nem lesz jövőnk. És teljesült Matl Péter kívánsága is, visszaemelte magához az anyát, ezt akarta megörökíteni. Ősi erő van ebben az emlékműben: Emese álma mindannyiunk álma, a megjelent madár – időben évezredek át – térben határokon át köt össze bennünket, s addig lesz hazánk, míg emlékezzünk az álmra. Ezt fogalmazta meg helyettünk a szobrászművész, megújította vérszerződésünket.

Matl Péter, aki nem elszakított országrészekben, hanem egységes nemzetben gondolkodik, az állami kitüntetések és a szakmai M. S. Mester-díj után, novemberben megkapta a Szervátiusz Jenő-díjat, amelyet évente a nemzeti kultúra elkötelezett képviselőjének adnak. Az alapítványt az Erdélyből származó Szervátiusz Tibor hozta létre édesapjának, a szintén világhírű szobrászművésznek, Szervátiusz Jenőnek az emlékére születésének 100. évfordulóján. Együttal létrehozta a Szervátiusz Jenő-díjat, hogy felhívja a figyelmet a Kárpát-medencében élő és alkotó, a nemzeti megújítást, összetartozást szolgáló művészekre. Hiszem, hogy a bronzba öntött Szervátiusz Jenő-arckép jó helyre került ebben az évben is.

PERJES KLÁRA (1947) újságíró. A Magyar Rádió szerkesztője, 2000–2006 között a Kossuth Rádió adó-főszerkesztője.